

Itämeren turvallisuus

Stefan Wallin

Itämeri on sen rantavaltioille tärkeä monesta näkökulmasta. Se käsittää muun muassa turvallisuuden laajassa mielessä, talouteen, liikkumiseen ja ympäristöön liittyvät kokonaisuudet. Suomi ei tässä suhteessa ole poikkeus, vaan myös meille Itämeren merkitys on ollut suuri ja on sitä myös tulevaisuudessa. Vaikka Itämeren rantavaltioilla on omat intressinsä turvattavanaan alueella, löytyy myös yhteisiä intressejä. Tosiasia on, että nykypäivän monikansalliset sitoumukset edellyttävät yhteistyön kehittämistä valtioiden kesken. Yhä syvempi keskinäisriippuvuus on tätä päivää haluamme sitä tai emme.

Itämeren alue on muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Itämeren alueella on yhdeksän erilaista valtiota edustaen erilaisia taustoja, kulttuureja ja historiaa. Turvallisuuslähtökohdista tarkasteltuna valtioista kuusi on sotilasliitto Naton jäseniä, Suomi ja Ruotsi ovat sotilasliittoihin kuulumattomia ja Venäjällä on oma järjestelynsä. Venäjää lukuun ottamatta rantavaltiot ovat myös Euroopan Unionin jäseniä. Itämerestä voidaankin puhua lähes Euroopan Unionin sisämerenä.

Itämeri on tällä hetkellä yksi maailman turvallisimmista merialueista, ellei jopa turvallisin. Se on ollut sotilaallisesti vakaa sotien jälkeisen ajan, eikä siihen ole tällä hetkellä nähtävissä muutosta aiheuttavia tekijöitä. Se ei kuitenkaan merkitse sitä, ettei uhkia voisi nousta ja ettei tarvitsisi varautua. Sotilaallinen läsnäolo on ollut osa Itämeren rantavaltioiden toimintaa niiden varmistuessa omia intressejään alueella. Lisäksi Itämeren alueella on ollut muuta sotilaallista läsnäoloa, esimerkiksi Naton toimintaa jo ennen sotilasliiton viimeisimpiä laajentumiskierroksia. Itämeren alueella kohtaavat rajanaapureina sotilasliitto Natoon kuuluvia jäsenvaltioita ja Venäjä. On myös syytä muistaa, että eräs Venäjän strategisista alueista, Pietarin alue, sijaitsee Itämerellä Suomenlahden pohjukassa. Lisäksi Itämeren merkitys Venäjän öljykuljetusreitillä kasvaa koko ajan unohtamatta valmistuvaa Nord Stream -kaasuputkea, joka kytkee Venäjän ja Keski-Euroopan tiiviimmin yhteen energia-asioissa.

Itämeren merkitys taloudellisessa mielessä on suuri alueen valtioille. Kaupankäynnin, energian siirron ja tavaran ja ihmisten liikkumisen suhteen meren käyttö tai merenkulku on välttämätöntä kehityksen mahdollistajana. Meriliikenne onkin kasvanut rajusti ja joidenkin arvioiden mukaan sen odotetaan kasvavan 2020 mennessä yli 50 prosentilla. Suomen viennille ja tuonnille Itämeren merkitys ja käyttö kuljetusväylänä on elintärkeää.

Erilaisia näkökulmia

Oma kokonaisuutensa on Itämeren tilanne ympäristönäkökulmasta. Vuosikymmenten aikana Itämeren tila on heikentynyt jyrkästi, jonka jokainen voi osaltaan havaita konkreettisesti esimerkiksi runsaina sinileväesiintyminä kesäisin. Itämeren heikko tila on tosiasia, jonka myöntäminen, parantavien toimenpiteiden suunnittelu ja toteuttaminen on yhä laajemmin tunnustettu ja todettu välttämättömäksi. Myönteisiä toimenpiteitä on jo aloitettu ja tehty muun muassa projektissa, jolla on parannettu Pietarin jätevesien puhdistusta. Hyvää tahtoa on olemassa ja aloitteita on tehty paljon, esimerkiksi Euroopan Unionin Itämeri-strategia, jota Pulloposti-kolumnisarjassa on jo hyvin käsitelty. Monilukuiset toimijat pitäisi kuitenkin saada valjastettua paremmin yhteisen toteutuksen piiriin siten, että Itämeren tilan parantamiseksi tähtäävät toimenpiteet olisivat paremmin koordinoituja. Yhteistyön tiivistäminen myös ympäristöasioissa voidaan nähdä laajassa mielessä turvallisuutta parantavana asiana. Ympäristöturvallisuuden suurena yksittäisenä uhkana voidaan nostaa esiin öljyonnettomuusriski, joka on myös kasvanut lisääntyneiden kuljetusten myötä.

Puolustushallinnon näkökulmasta Itämeren turvallisuutta voidaan tarkastella puolustusvoimien tehtävien kautta. Ensimmäinen tehtävä on Suomen sotilaallinen puolustus, josta näkökulmasta päällimmäisenä nousee esiin tilannetietoisuus, joka muodostetaan luomalla tilannekuva. Merivalvonnasta ja sen kehittämisestä vastaa käytännössä merivoimat. Puolustusvoimien toinen tehtävä on tuki muille viranomaisille, joka käsittää merellisessä toiminnassa muun muassa erityisesti öljyntorjuntavalmiuden ylläpidon ja -tehtävät, mutta myös muuta viranomaistukea, esimerkiksi erilaisia sukellus- ja raivaustehtäviä.

Viranomaisten yhteistyötä

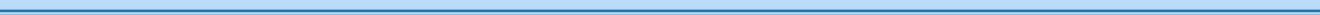
Suomi on edelläkävijä valtion sisäisessä merellisten viranomaisten yhteistyössä. Merellisten toimijoiden (METO) viranomaisyhteistyössä ovat mukana merivoimat, rajavartiolaitos, Liikennevirasto ja Liikenteen turvallisuusvirasto. Lisäksi yhteistyötä tehdään laajemmin muiden merellisten toimijoiden kanssa. Kansallisesti rajalliset resurssit ja yhteinen tavoite on mahdollistanut syvän yhteistyön kehittämisen merellisten viranomaisten kesken. Keskeisimpänä esimerkkinä voidaan mainita yhteinen, tilannetietoisuuden mahdollistava meritilannekuva, jonka tuottamiseen osallistuvat merelliset viranomaiset. Kansallinen malli merellisten viranomaisten yhteistyöstä kelpaa esimerkkinä myös kansainväliseen ympäristöön, jopa vientiartikkelina valtion sisäisen toimijoiden yhteistyömallin kehittämisessä. Tämän kaltaisella yhteistyöllä on myös kustannustehokkuutta lisäävä vaikutus ja sillä voidaan saada aikaan parempaa tuottavuutta ja jopa säästöjä.

Itämeren alueella merellisten viranomaisten yhteistyön pohjalta on tilannetietoisuuden kehittämistä laajennettu valtioiden väliseen yhteistyöhön. Viranomaisyhteistyössä Suomi on ollut aloitteentekijä ja näyttänyt esimerkkiä. Tästä osoitus on Suomen ja Ruotsin välinen meritilannekuvan luomiseen liittyvä SUCFIS-yhteistyö (Sea Surveillance Co-operation Finland Sweden). Jatkona Suomen ja Ruotsin hyvien kokemusten pohjalta on perustettu Itämeren alueelle laajempi, yhteensä kahdeksan Itämeren valtion muodostama SUCBAS (Sea Surveillance Co-operation Baltic Sea) yhteistyöryhmä. Suomi on kannustanut myös Venäjää osallistumaan yhteistyöhön, mutta sen pysyminen yhteistyön ulkopuolella ainakin toistaiseksi on ollut valitettavaa. Venäjän mukaan tulo olisi tärkeä asia. Lisäksi Euroopan Unionilla (EDA) on Euroopan laajuinen MARSUR-meritilannekuvahanke (Maritime Surveillance), jossa Suomi toimii johtovaltiona. Hankkeessa alkaa käyttövaihe joulukuussa 2011.

Suomen kansallinen merellisten viranomaisten toimiva yhteistyömalli ja laajeneva yhteistoiminta Itämeren rantavaltioiden välillä, luovat yhdessä erinomaisia edellytyksiä kehittää Itämeren alueen turvallisuutta parantavia toimintamalleja ja järjestelyjä. Suunnitelmien ja strategioiden jalostuminen käytännöksi on työtä vaativa ja usein jopa tuskallisen hidas prosessi. Merellisten viranomaisten tiivis yhteistyö ja Suomen aloitteellinen toiminta valtioiden välisen yhteistyön käynnistämässä meritilannetietoisuuden alalla on osoitus mahdollisuuksista ja käytännön toimista, joiden tukemista kannattaa jatkaa. Tästä voisi olla esimerkkiä ja hyötyä muillekin toimijoille Itämeren alueella.

Stefan Wallin
Puolustusministeri
Puolustusministeriö

Haluatko PULLOPOSTIN sähköpostiisi?

Liity postituslistallemme:

www.centrumbalticum.org/kolumni

Centrum Balticum

Vanha Suurtori 7

20500 Turku

puh. 020 775 1341

www.centrumbalticum.org

centrumbalticum@centrumbalticum.org